

Jamiyatda vujudga kelgan intolerentlikning yoshlar axloqiga va ruhiy holatiga bo'lgan ta'siri

Dinora Shuhratovna Shukurova
shukurova-ds@samdhti.uz
Samarqand davlat chet tillar instituti

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy jamiyatda kuzatilayotgan intolerentlik jarayonlarining yoshlar axloqiy qarashlari va ruhiy holatiga ko'rsatayotgan ta'siri har tomonlama tahlil qilinadi. Globalashuv, axborot oqimining keskin ortishi hamda ijtimoiy ziddiyatlarning kuchayishi sharoitida bag'rikenglik madaniyatining susayishi yoshlar ongida muayyan axloqiy va psixologik o'zgarishlarni yuzaga keltirishi mumkinligi asoslab beriladi. Maqolada intolerent muhitning yoshlar dunyoqarashi, qadriyatlar tizimi, xulq-atvor me'yorlari hamda emotsional barqarorligiga ta'siri ochib beriladi. Shuningdek, ijtimoiy toqatsizlikning uzoq muddatli oqibatlarini sifatida agressivlikning kuchayishi, empatiya darajasining pasayishi, ijtimoiy yakkalanish va ruhiy tushkunlik holatlarining ortishi mumkinligi ilmiy nuqtai nazardan yoritiladi. Muallif tomonidan yoshlar o'rtasida sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirish, tolerantlik madaniyatini rivojlantirish hamda ta'lim-tarbiya tizimi orqali insonparvarlik qadriyatlarini mustahkamlash bo'yicha amaliy takliflar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: intolerentlik, yoshlar axloqi, ruhiy salomatlik, ijtimoiy muhit, bag'rikenglik madaniyati, psixologik barqarorlik, ijtimoiy ziddiyat, agressiv xulq-atvor, empatiya, ijtimoiy moslashuv

The impact of intolerance emerging in society on the morality and mental state of young people

Dinora Shukurova
shukurova-ds@samdhti.uz
Samarkand State Institute of Foreign Languages

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the impact of growing intolerance in modern society on the moral development and psychological well-being of young people. In the context of globalization, rapid information exchange, and increasing social tensions, the decline of tolerance culture significantly influences youth worldview, value systems, and behavioral patterns. The study highlights the relationship between social hostility and the emotional stability of young

individuals. It examines the potential long-term consequences of intolerance, including increased aggression, reduced empathy, social isolation, anxiety, and depressive tendencies. The paper also offers practical recommendations aimed at strengthening humanistic values, promoting a culture of dialogue, and creating a supportive socio-psychological environment for the healthy development of the younger generation.

Keywords: intolerance, youth morality, psychological well-being, social environment, culture of tolerance, emotional stability, social tension, aggression, empathy, social adaptation

Bugungi globallashgan jamiyat ijtimoiy tarmoqlar, madaniyatlararo muloqot va tezkor axborot almashinuvi orqali nafaqat yangi imkoniyatlarni, balki murakkab ijtimoiy muammolarni ham yuzaga keltirayotgan keng ko'lamli platformaga aylanmoqda. Aynan shunday murakkab sharoitda intolerentlik, ya'ni boshqacha fikr, e'tiqod yoki turmush tarziga nisbatan toqatsiz munosabat, ijtimoiy muhitning salbiy hodisasi sifatida tobora dolzarb muammoga aylanib bormoqda. Intolerentlik ko'rinishlari nafaqat yoshlarning ijtimoiy munosabatlar tizimiga, balki ularning axloqiy qadriyatlarini, ruhiy barqarorligi va shaxsiy rivojlanishiga ham sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda.

Yoshlar jamiyatning eng faol, ayni paytda shakllanish jarayonidagi ijtimoiy qatlamidir. Ular shaxs sifatida mustaqil fikr, qarash va qadriyatlar tizimini shakllantirish bosqichida bo'lganligi sababli, turli ijtimoiy omillarning bevosita ta'sir doirasida yashaydilar. Mazkur maqolada intolerentlikning ijtimoiy-psixologik oqibatlarini, uning yoshlar ruhiy salomatligi va axloqiy xulq-atvoriga ko'rsatayotgan ta'siri, shuningdek, zamonaviy davlat siyosati va qonunchilikdagi tegishli yo'nalishlar tahlil qilinadi.

Intolerentlik boshqalarning qarashlari, urf-odatlarini yoki madaniy identifikatsiyasiga nisbatan toqatsiz munosabatni anglatib, yoshlar orasida stereotiplar, ijtimoiy ajratish va kamsitish kayfiyatini kuchaytiradi. Bu holat ko'pincha ijtimoiy muhitdagi keskinlik, salbiy axborot oqimi hamda ijtimoiy rollar to'qnashuvi bilan bog'liq ravishda shakllanadi. Tolerantlik esa, aksincha, yoshlar o'rtasida hurmat, insof, bag'rikenglik va madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini qaror toptiruvchi muhim ijtimoiy me'yor sifatida namoyon bo'ladi.

So'nggi yillarda qator davlatlar va xalqaro tashkilotlar yoshlar salomatligi hamda ijtimoiy inklyuziyani mustahkamlashga qaratilgan siyosiy va huquqiy chora-tadbirlarni faol ilgari surmoqda. Jumladan, Yevropa Ittifoqi va iqtisodiy hamkorlik institutlari yoshlarning ruhiy salomatligi va ijtimoiy farovonligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha siyosatlarni ishlab chiqmoqda. Ushbu siyosatlarda nafrat nutqi, kamsitish va segregatsiya singari omillarni bartaraf etish masalasi alohida e'tibor markazida turadi.

Bundan tashqari, ko'plab mamlakatlarda anti-bullying, ya'ni zo'ravonlikka qarshi qonunlar qabul qilingan bo'lib, ularning asosiy maqsadi ta'lim muassasalarida yoshlarni nafrat, bosim va diskriminatsiyadan himoya qilishdan iborat. Masalan, Filippin Respublikasining Anti-Bullying Act qonuni barcha boshlang'ich va o'rta maktablarda zo'ravonlikka qarshi siyosat joriy etilishini majburiy tartibda belgilagan. Tadqiqotlarda qayd etilishicha, bunday huquqiy choralar yoshlar o'rtasida ruhiy bosim, depressiv holatlar va ijtimoiy qo'rquvni kamaytirishga xizmat qiladi.

Biroq qonuniy va siyosiy tashabbuslar yetarli miqdorda ishlab chiqilgan bo'lsa-da, ularni amaliyotga samarali joriy etish, yoshlar orasida tolerantlik madaniyatini chuqur singdirish va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini yanada kuchaytirish hamon dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Shu nuqtai nazardan, yoshlarning axloqiy tarbiyasi va ruhiy holatini chuqur anglash, tolerantlikning ijtimoiy ahamiyatini ilmiy jihatdan yoritish zarurati yanada ortib bormoqda.

Jamiyatda intolerentlik muammosi va uning yoshlar rivojlanishiga ta'siri masalasi so'nggi yillarda psixologiya, sotsiologiya, pedagogika va huquqshunoslik kabi fanlarda keng ko'lamda o'rganilmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yoshlarning axloqiy shakllanishi va ruhiy salomatligi ular yashayotgan ijtimoiy muhitning sifati bilan bevosita bog'liqdir.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan ishlab chiqilgan "Youth 2030" strategiyasida yoshlar barqaror rivojlanishning asosiy subyekti sifatida e'tirof etilib, ularning ijtimoiy inklyuziyasi hamda ruhiy salomatligini mustahkamlash ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan. Mazkur hujjatda yoshlarning diskriminatsiya va kamsitishdan himoyalaniishi, shuningdek, teng imkoniyatlardan foydalanishi barqaror ijtimoiy taraqqiyotning muhim sharti sifatida qayd etilgan.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, 10–19 yosh oralig'idagi o'smirlar orasida ruhiy buzilishlar global kasallik yukining muhim qismini tashkil etadi va bu ko'rsatkichlarning ortishida ijtimoiy bosim, zo'ravonlik hamda ijtimoiy chetlatish omillari sezilarli rol o'ynaydi. Mazkur holat intolerent muhitning yoshlar ruhiyatiga to'g'ridan to'g'ri va salbiy ta'sir ko'rsatishini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

Yevropa Kengashining yoshlar siyosatiga oid hujjatlarida ham ruhiy farovonlikni ta'minlash va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlarini kuchaytirish zarurati alohida ta'kidlangan. Tashkilot ekspertlarining fikricha, yoshlar o'rtasida nafrat nutqi va kiberzo'ravonlikning ortishi ularning ijtimoiy moslashuvi, o'ziga bo'lgan ishonchi va shaxsiy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda keng tarqalgan diskriminatsion mazmundagi axborot yoshlar ongida murosasizlik kayfiyatining kuchayishiga sabab bo'lishi mumkin.

UNESCO tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ta'lim tizimida tolerantlikni rivojlantirish, madaniyatlararo muloqotni kuchaytirish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish intolerentlikning oldini olishning samarali vositasi

sifatida baholanadi. Ushbu yondashuv yoshlar ongida empatiya, o'zaro hurmat va mas'uliyat hissini rivojlantirish orqali agressiv xulq-atvorni kamaytirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, ayrim davlatlarda qabul qilingan anti-bullying qonunlari yoshlarni zo'ravonlik va kamsitishdan himoya qilishga qaratilgan bo'lib, ular ta'lim muassasalarida xavfsiz psixologik muhitni yaratishni nazarda tutadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bunday huquqiy mexanizmlar yoshlar orasida depressiv holatlar, ijtimoiy yakkalanish va ruhiy bosim darajasining pasayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Mahalliy kontekstda ham yoshlar siyosatini takomillashtirish va ularni ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlash masalalari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari sirasiga kiradi. O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonunida yoshlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularni ma'naviy-axloqiy jihatdan qo'llab-quvvatlash masalalari alohida qayd etilgan. Bu holat intolerentlikka qarshi kurashish uchun mustahkam normativ-huquqiy asos mavjudligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, tahlil etilgan ilmiy manbalar intolerentlik yoshlarning ruhiy salomatligi va axloqiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Mazkur tadqiqotlar ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish, ta'lim orqali bag'rikenglikni rivojlantirish va huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish yoshlar orasida sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi.

Mazkur tadqiqot jamiyatda kuzatilayotgan intolerentlikning yoshlar axloqiy qarashlari va ruhiy holatiga ta'sirini aniqlashga qaratilgan bo'lib, unda kompleks yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida nazariy hamda empirik usullar o'zaro uyg'unlashtirildi.

Avvalo, muammoning mohiyatini ochib berish maqsadida ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi. Analitik va qiyosiy tahlil usullari yordamida intolerentlik tushunchasining nazariy asoslari hamda uning yoshlar rivojlanishiga ko'rsatayotgan ta'siri o'rganildi.

Empirik qismda esa yoshlar o'rtasida kuzatilayotgan ijtimoiy-psixologik holatlarni aniqlash maqsadida so'rovnoma va kuzatish metodlaridan foydalanildi yoki mavjud statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Olingan natijalar tizimlashtirilib, ularning o'zaro bog'liqligi umumlashtirish va mantiqiy xulosa chiqarish usullari asosida talqin etildi.

Tadqiqot davomida tizimli yondashuv, obyektivlik va ilmiylik tamoyillariga amal qilindi. Shuningdek, yoshlarning ruhiy salomatligi va axloqiy shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy omillar o'zaro aloqadorlikda ko'rib chiqildi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, jamiyatda kuchayib borayotgan intolerentlik holatlari yoshlarning axloqiy shakllanishi va ruhiy barqarorligiga sezilarli darajada ta'sir

ko'rsatmoqda. Nazariy manbalar tahlili hamda ijtimoiy kuzatishlar shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy muhitdagi keskinlik, nafrat nutqi va kamsitish unsurlari yoshlar ongida muayyan psixologik va axloqiy o'zgarishlarni yuzaga keltiradi.

Birinchidan, intolerent muhit yoshlar orasida empatiya darajasining pasayishiga olib keladi. Ijtimoiy tarmoqlarda va kundalik muloqot jarayonlarida tajovuzkor fikr va munosabatlarning keng tarqalishi murosa madaniyatining susayishiga sabab bo'lmoqda. Natijada yoshlar o'z fikrini himoya qilishda konstruktiv dialogdan ko'ra keskin va radikal pozitsiyani tanlashga moyillik bildirmoqda. Bu esa axloqiy qadriyatlar tizimida "kuchli bo'lgan haqdir" degan noto'g'ri tasavvurning shakllanishiga zamin yaratadi.

Ikkinchidan, intolerentlik yoshlarning ruhiy holatiga bevosita salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, doimiy ravishda kamsitilish yoki ijtimoiy rad etilish hissini boshdan kechirish xavotir, stress va o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishiga olib keladi. Ayniqsa, o'smirlik davrida shaxsiy identifikatsiya jarayoni faol kechayotganligi bois, tashqi salbiy baholash yosh insonning ichki ruhiy muvozanatiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada bu holat ijtimoiy yakkalanish, depressiv kayfiyat va motivatsiyaning pasayishi bilan ifodalanishi mumkin.

Uchinchidan, intolerentlikning uzoq muddatli oqibatlari orasida agressiv xulq-atvorning kuchayishi ham kuzatiladi. Ruhiy bosim ostida qolgan ayrim yoshlar keyinchalik tajovuzkor munosabatni normativ xatti-harakat shakli sifatida qabul qilishga moyil bo'lib qoladi. Bu esa ijtimoiy ziddiyatlarning yanada chuqurlashishiga olib kelishi mumkin.

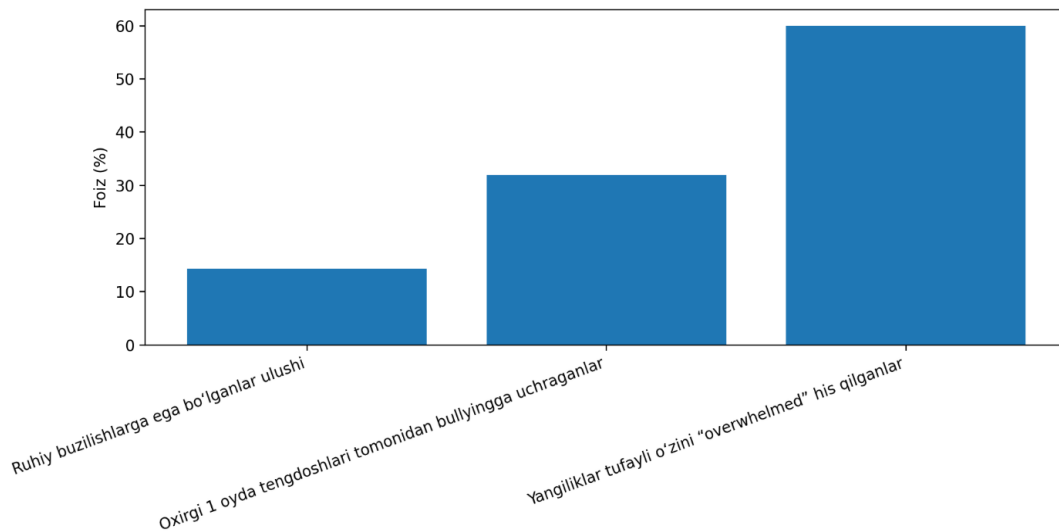
Shu bilan birga, muhokama jarayonida ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlari va ta'lim muassasalarida tolerantlik madaniyatini shakllantirishning ijobiy natijalari ham qayd etildi. Ta'lim jarayonida madaniyatlararo muloqot, empatiya va inson huquqlariga hurmat kabi qadriyatlarni targ'ib qilish yoshlar orasida bag'rikenglikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Psixologik xizmatlarning mavjudligi esa ruhiy zo'riqlashlarni erta aniqlash va ularni bartaraf etishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, jamiyatda yuzaga kelayotgan intolerentlik yoshlarning ruhiy salomatligi va axloqiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, global tadqiqotlar yoshlar orasida psixologik bosim va ruhiy stress darajasining ortib borayotganini tasdiqlaydi.

UNICEFning 2025-yilgi hisobotiga ko'ra, Z avlodiga mansub yoshlarning har 10 nafardan qariyb 6 nafari o'zi yashayotgan muhitdagi voqealar va yangiliklar sababli stressni juda tez-tez yoki doimiy ravishda his qilmoqda. Bu esa ularning ruhiy farovonligi darajasi pasayayotganini ko'rsatadi. Mazkur ko'rsatkich yoshlar orasida kuchayib borayotgan ijtimoiy bosim va toqatsizlik ta'sirining muhim ifodalaridan biri sifatida talqin qilinadi.

Shuningdek, jahon miqyosida o'rganilgan ma'lumotlarga ko'ra, 10–19 yosh oralig'idagi har yettinchi yoshda ruhiy buzilishlar kuzatiladi. Ular orasida eng ko'p uchraydigan holatlar depressiya va bezovtalikdir. Mazkur yosh davri nafaqat biologik o'sish, balki ijtimoiy va psixologik bosimlarga nisbatan sezgirlik yuqori bo'lgan davr hisoblanadi.

Empirik tadqiqotlar ham intolerent tajribalarning jiddiy psixologik oqibatlarini tasdiqlaydi. Masalan, Sichuan shahrida 95 545 nafar maktab o'quvchilari o'rtasida o'tkazilgan so'rovnomma natijalariga ko'ra, respondentlarning 71,5 foizi u yoki bu darajada maktabdagi zo'ravonlik, ya'ni bullyingga duch kelgan. Ushbu holat ruhiy va emotsional muammolar bilan uzviy bog'liq bo'lib, bullyingga uchragan yoshlar orasida o'zini past baholash, depressiya, post-travmatik stress sindromi, xavotir, uyqu buzilishi kabi salbiy ko'rsatkichlar ancha yuqori bo'lgani aniqlangan. Bu esa toqatsizlik va ijtimoiy bosimning yoshlar psixologiyasiga kuchli salbiy ta'sir ko'rsatishini yana bir bor tasdiqlaydi.

1-rasm. Intolerentlik va yoshlar ruhiy holati bo'yicha tanlangan statistika

Keltirilgan rasmiy ko'rsatkichlar yoshlar ruhiy salomatligi bilan ijtimoiy muhit o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniq va ravshan namoyon etadi. Eng yuqori ko'rsatkich sifatida yoshlarning 60 foizi global voqealar hamda axborot oqimi ta'sirida o'zini ruhiy bosim ostida his qilayotgani qayd etilishi zamonaviy axborot makonining psixologik ta'siri tobora kuchayib borayotganini ko'rsatadi. Mazkur holat yoshlar ongining ijtimoiy jarayonlar va tashqi axboriy ta'sirlarga nisbatan nihoyatda sezgir ekanini tasdiqlaydi.

Rasmda aks etgan 32 foizlik bullying darajasi ham alohida ilmiy va ijtimoiy e'tiborni talab etadi. Ta'lim muhitida uchraydigan zo'ravonlik va kamsitish holatlari yoshlar orasida intolerentlikning keng tarqalgan ko'rinishlaridan biri bo'lib, u bevosita psixologik zo'riqish, xavotir darajasining ortishi hamda o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishiga sabab bo'lishi mumkin.

Shuningdek, 10-19 yosh oralig'idagi har yettinchi yoshda ruhiy buzilishlar kuzatilayotgani, ya'ni bu ko'rsatkichning 14,3 foizni tashkil etishi, intolerent va keskinlashgan ijtimoiy muhitning uzoq muddatli ta'sirini ifodalaydi. Ushbu holat yoshlarning psixologik barqarorligini mustahkamlash, ularning ruhiy salomatligini muhofaza qilish hamda qo'llab-quvvatlash zaruratini yaqqol ko'rsatadi.

Umuman olganda, rasmda keltirilgan statistik ma'lumotlar jamiyatda mavjud intolerentlik, axborot bosimi va turli ijtimoiy ziddiyatlarning yoshlar ruhiy holatiga tizimli va ko'p omilli ta'sir ko'rsatayotganini tasdiqlaydi. Bu esa yoshlar siyosati doirasida profilaktik chora-tadbirlarni kuchaytirish, psixologik yordam xizmatlarini takomillashtirish hamda bag'rikenglik madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan mexanizmlarni yanada mustahkamlash zarurligini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

1-jadval

Intolerentlik va yoshlar ruhiy holati bo'yicha statistik ma'lumotlar

No	Ko'rsatkich	Qiymat (%)	Aholi guruhi
1	Ruhiy buzilishlarga ega bo'lganlar ulushi	14.3 % (har 7 yoshdan 1 tasi)	10-19 yosh (global)
2	Oxirgi 1 oyda tengdoshlari tomonidan bullyingga uchraganlar	32 %	Maktab o'quvchilari (global)
3	Yangiliklar va global voqealar tufayli o'zini ruhiy bosim ostida his qilganlar	60 %	Yoshlar (Gen Z)

Jadvalda keltirilgan ma'lumotlar jamiyatda kuzatilayotgan intolerentlik va turli ijtimoiy bosim omillari yoshlar ruhiy salomatligiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatayotganini ko'rsatadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, 10-19 yosh oralig'idagi har yettinchi yoshda ruhiy buzilishlar qayd etiladi. Bu esa o'smirlik davrida psixologik barqarorlikning nisbatan zaifligini va mazkur yosh toifasining tashqi ijtimoiy omillarga yuqori darajada sezgir ekanini anglatadi.

UNICEF va UNESCO hisobotlari ham maktab muhitida zo'ravonlik va bullying muammosi hanuzgacha dolzarbligicha qolayotganini tasdiqlaydi. Xususan, global miqyosda o'quvchilarning qariyb uchdan bir qismi so'nggi bir oy davomida tengdoshlari tomonidan kamsitish, bosim yoki tazyiqqa duch kelgan. Mazkur ko'rsatkich intolerent munosabatlarning yoshlar orasida keng tarqalganini hamda uning ruhiy oqibatlari jiddiy tus olayotganini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, so'nggi global tadqiqotlar natijalariga ko'ra, yoshlarning 60 foizi dunyoda yuz berayotgan voqealar va axborot oqimi ta'sirida o'zini ruhiy bosim ostida his qilayotganini bildirgan. Ushbu natija axborot makonining kengayishi va ijtimoiy keskinlik omillarining yoshlar psixologik farovonligiga bevosita ta'sir ko'rsatayotganini anglatadi.

Umuman olganda, jadvaldagi statistik ko'rsatkichlar intolerentlik va ijtimoiy bosim yoshlarning ruhiy holati, emotsional barqarorligi hamda axloqiy shakllanishiga ta'sir etuvchi muhim omillardan biri ekanini tasdiqlaydi. Bu esa yoshlar siyosati va

ta'lim tizimida bag'rikenglik madaniyatini rivojlantirish zaruratini yana bir bor ilmiy jihatdan asoslaydi.

Mazkur statistik ko'rsatkichlar jamiyatda mavjud intolerentlik va nafratga asoslangan xulq-atvor yoshlar ruhiy holatiga bevosita salbiy ta'sir ko'rsatishini ham ilmiy asosda tasdiqlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, intolerent muhit sharoitida voyaga yetayotgan yoshlar stress, xavotir va depressiv holatlar bilan to'qnash kelish ehtimoli yuqori bo'ladi. Bu esa, o'z navbatida, ularning ijtimoiy faolligi va jamiyat hayotidagi ishtirokiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari intolerentlikning yoshlar axloqi va ruhiy salomatligiga ko'p qirrali hamda tizimli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Ushbu ta'sir faqat individual darajada emas, balki ijtimoiy barqarorlik nuqtai nazaridan ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli yoshlar orasida sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirish, bag'rikenglik tamoyillarini mustahkamlash va psixologik qo'llab-quvvatlash tizimlarini kuchaytirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

O'tkazilgan tadqiqotlar va tahlillar shuni ko'rsatadiki, jamiyatda kuchayib borayotgan intolerentlik jarayonlari yoshlarning axloqiy shakllanishi va ruhiy salomatligiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ijtimoiy muhitdagi keskinlik, nafrat nutqi, kamsitish va zo'ravonlik holatlari yoshlar ongida murosasizlik, agressiv xulq-atvor hamda empatiya darajasining pasayishiga olib kelishi mumkin. Statistik ma'lumotlar esa yoshlar orasida ruhiy buzilishlar, xavotir va depressiv holatlarning keng tarqalganini tasdiqlab, mazkur muammoning dolzarbligini yanada kuchaytiradi.

Intolerentlikning salbiy oqibatlarini nafaqat individual darajada, balki ijtimoiy barqarorlik nuqtai nazaridan ham xavfli hisoblanadi. Chunki yoshlar ongida shakllanayotgan qadriyatlar kelajak jamiyatining ma'naviy poydevorini belgilaydi. Agar yosh avlod murosasizlik, ajratish va tajovuzkorlik hukmron bo'lgan muhitda voyaga yetsa, bu holat kelgusida ijtimoiy ziddiyatlarning yanada chuqurlashishiga sabab bo'lishi mumkin. Aksincha, bag'rikenglik va o'zaro hurmat tamoyillari ustuvor bo'lgan muhit yoshlarning sog'lom ruhiy va axloqiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Shu munosabat bilan intolerentlikning oldini olish va uning yoshlar rivojlanishiga salbiy ta'sirini kamaytirish maqsadida qator kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Avvalo, ta'lim tizimida tolerantlik, madaniyatlararo muloqot va inson huquqlariga hurmat kabi qadriyatlarni shakllantirishga qaratilgan o'quv modullarini keng joriy etish maqsadga muvofiqdir. Ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlash va media savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirish yoshlarni nafrat nutqi hamda soxta axborot ta'siridan himoya qilishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, ta'lim muassasalarida psixologik xizmatlar faoliyatini kuchaytirish, yoshlar uchun bepul maslahat va qo'llab-quvvatlash platformalarini kengaytirish alohida ahamiyat kasb etadi. Bullying va kiberzo'ravonlikka qarshi aniq monitoring

tizimini joriy etish, shuningdek, samarali profilaktik dasturlar ishlab chiqish ham zarur choralar qatoriga kiradi.

Bundan tashqari, oila va mahalla institutlari bilan hamkorlikni mustahkamlash, ota-onalar ongida bag'rikenglik madaniyatini rivojlantirish ham muhim omillardan biridir. Davlat siyosatida esa yoshlar ruhiy salomatligini qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy inklyuziyani kengaytirish va bu sohadagi ilmiy tadqiqotlarni rag'batlantirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilanishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, jamiyatda tolerantlik muhitini shakllantirish yoshlarning sog'lom axloqiy kamoloti va ruhiy barqarorligini ta'minlashning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Yosh avlodning ma'naviy yetuk, psixologik barqaror va ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllanishi esa jamiyatning barqaror rivojlanishi hamda kelajak taraqqiyotining muhim kafolatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Холиқов Ю. О. Бағрикенглик маданиятнинг моҳияти ва унинг ахлоқий асослари //Journal of Integrated Education and Research. – 2022. – Т. 1. – №. 6. – С. 17-21.
2. Xoliqov Y. yangi O'zbekistonda millatlararo madaniyatni yuksaltirish strategiyasi //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2025. – Т. 5. – №. 12. – С. 117-121.
3. Xoliqov Y. The role of ethics and education in the development of tolerance relations between Uzbekistan and the nation in the process of development //International Conference on Problems of Improving Education and Science. – 2022. – Т. 1. – №. 02.
4. Xoliqov Y. O. Yangi O'zbekistonda bag'rikenglikni rivojlantirishda millatlararo aloqalarning mohiyati //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – Т. 2. – №. Special Issue 23. – С. 764-774.
5. Xoliqov Y. O. Millatlararo bag'rikenglik madaniyati insonparvarlik va tinchlikning asosiy tamoyili sifatida //Eurasian journal of academic research. – 2021. – С. 420-425.
6. Xoliqov Y. Millatlararo madaniyat va bag'rikenglik-jamiyat taraqqiyotining asosidir //Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit. – 2026. – С. 209-212.
7. Xoliqov Y. Globalashuv jarayonida yoshlar estetik madaniyatini rivojlantirishda manaviy omilning roli //«АКТА NUUZ». – 2025. – Т. 1. – №. 1.12. 1. – С. 204-206.

8. Ortiqovich X. Y. Globallashuv davrida barqaror taraqqiyotni ta'minlashda bag'rikenglikning o'rni //Science and innovation. – 2024. – T. 3. – №. Special Issue 19. – C. 724-726.

9. Ortiqovich X. Y. et al. Analysis of the relationship between intercultural dialogue and linguistic cultural diversity in the era of globalization //Образование наука и инновационные идеи в мире. – 2026. – Т. 87. – №. 1. – С. 215-221.

10. Ortiqovich K. Y., Ulugbekovna R. S., Ashiralievna T. S. Socio-philosophical Foundations OF Developing A Culture OF Interethnic Tolerance //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – Т. 14. – №. 1. – С. 27-31.

11. Kholikov Y. O. The education of young people on the basis of a spiritual, moral and tolerant culture in the educational process //International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences. – 2021. – Т. 1. – №. 2. – С. 63-68.

12. Kholikov Y. O. Philosophical Fundamentals Of The Culture Of Tolerance //The American Journal of Social Science and Education Innovations. – 2021. – Т. 3. – №. 09. – С. 48-51.

13. Kholikov Y. O. Moral aspects of national ethnic in bringing up young generation with generosity //Theoretical & Applied Science. – 2019. – №. 7. – С. 18-21.

14. Kholikov Y. O. Issues of education of youth on the ethical basis of international culture and tolerance at the age of globalization //Philosophical Readings. – 2021. – Т. 13. – №. 4. – С. 1917-1922.

15. Kholikov Y. O. Ethical foundations for the development of a culture of tolerance in youth. Philosophical Readings XIII. 4, 112-117 [Электронный ресурс].